

ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ (II)

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ήταν ευχάριστος, ἦταν ἡδὺς ὁ πνευματικὸς βίος πρὶν τοῦ 1914. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ κινήσεις ἀπλώνονταν τότε μὲ μιὰ τέτοια χάρις, τέτοια ἁρμονία, ποῦ ἀμφίβολο, ἂν ποτὲ ἡ ἐκτροχιασθεῖσα ἀνθρωπότης κατορθώσει πιά νὰ ξανάβρει. Ἱεροὶ παλμοὶ δονοῦσαν ὅλων τὲς καρδιές· εὐγενεῖς πόθοι διατηροῦσαν τὸ μυαλὸ σὲ διαρκῆ ἡδονικὴ διεγερση. Ὅλοι τότε, ἓνα καὶ μόνο ὄνειρο εἶχαν: τὴν ζωή.

Ἡ φιλοσοφία ὁλόκληρη εἶχε στραφεῖ πρὸς τὴν ζωὴ ἢ ποιήσεις, ἢ διάφορες τῆς τέχνης μορφές, κάθε ἄτομο ἰδιαιτέρως ὡς σκοπὸ ἔπερναν τὴν ζωὴ καὶ ὅλοι ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὸν ποιητὴ:

La vie est à monter et non pas à descendre. . . .

Et qu'importe souffrir, si c'est pour s'exalter ?

Τὸν πλοῦτο ποῦ ὀνειρεύετο ὁ καθείς ν' ἀποκτήσει, ν' αὐξήσῃ, ἦταν ἡ ζωὴ, ἡ ζωὴ παρουσιάζετο ὡς ὁ μόνος «πραγματικὸς πλοῦτος», ὁ μόνος ποῦ ἄξιζε νὰ κυνηγήσει κανεὶς. Ἡ ζωὴ! ἀλλὰ τί μαγικὴ λέξις ἦταν αὐτὴ καὶ πῶς ἤχοῦσε μυστικὰ στ' αὐτιά μας! Διεβλέπαμε σ' αὐτή, ὅλες τὶς δυνάμεις τοῦ Ἀπειροῦ καὶ τὲς δυνατὲς τελειότητες. Ὅλα τὰ ἄλλα μᾶς ἐφαίνοντο ἐπιφάνεια ἢ κούφια· ἡ ζωὴ μόνη, ἦταν τὸ βάθος, ἡ οὐσία.

Ἡ ζωὴ δὲ ἦταν γιὰ μᾶς κάτι ποῦ ἐξίσου μᾶς ἐκυβεροῦσε καὶ ἐκυβεροῦσαμε· ποῦ ἐκυβεροῦσαμε τόσο πιὸ τέλεια ὅσο τὸ χέρι μας τὸ εἶχαμε πιὸ ἐλαφρὸ ἐπάνω της.

Ἡ ἐπιστήμη, μὲ τὴν ἀφαντάστου μεγαλείου θεωρία τῆς ἐξελίξεως, στὴν ὁποίαν εἶχε, μετὰ προσπάθεια αἰῶνος, φθάσει καὶ κατασταλάξει, μᾶς ἐπέτρεπε τέλος νὰ δόσομε μιὰ βάση θετικὴ σ' ἐκεῖνο ποῦ προξενοῦσε τὴν κατὰ πλῆξί μας: στὴν ἔννοια τῆς ζωῆς, ἔννοια μόνον τοῦτο ποῦ εἶχε περάσει ἀπαρατήρητη ἐπὶ αἰῶνες ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους. Ὁ XVIII, εἶναι ἀλήθεια, εἶχε φθάσει σὲ μιὰ ἀντίληψιν δημοιοργικὴ τῆς φύσης, ποῦ τῆς ἀπέδιδε περίπου ὅτι οἱ δυὸ μετέπειτα αἰῶνες ἀπέδωσαν στὴ ζωὴ.

Ἀλλὰ Φύσις, Ζωή, μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ δὲν ἦταν

πέρα μιά ἐλάνοδος στήν Ἴωνική φιλοσοφία, τοῦ Νίαιωνος, στήν φιλοσοφία τοῦ «γίγνεσθαι», στό «πάντα ρεῖ» τοῦ Ἡρακλείτου, στές θεωρίες ἀκόμη τοῦ Ἀναξιμάνδρου, τοῦ Ἐμπεδοκλέους, τοῦ Λευκίππου καί τοῦ Δημοκρίτου. Μιά θεϊκή βάσις, μιὰ ἐπιστημονική πειραμάτισις, αὐτό καί μόνο εἶχε λείψει ἀπό τοὺς Ἕλληνας ἰδρυτὰς τοῦ ἐξελικτικοῦ συστήματος.

Ἡ δὶνὴ τοῦ Δημοκρίτου καὶ τὸ atome-tourbillon τοῦ Thomson, δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν συγγένειά τους, τὴν ἀδελφότητά τους πέρα ἀπὸ τοὺς αἰῶνας ;

Στὴν Ἀλεξάνδρεια, μὲ τὸ μωσαϊκὸ τοῦ πληθυσμοῦ της, ὑπῆρχαν τότε μερικοὶ νέοι, ποῦ λίγο ὠχροὶ ἀπ' τὴν πολλὴ μελέτη, ἀθόρυθοι, ἐκυκλοφοροῦσαν στοὺς στενοὺς δρόμους τῆς πόλης ἢ τὴ φαρδὺά της προκυμαία, λυπημένοι μόνο ποῦ ζοῦσαν μακρὰ ἀπὸ τὰ μεγάλα κέντρα πολιτισμοῦ, ὅπου ἢ μόρφωσίς των κι ἐκπαίδευσις θὰ ἦτο πολὺ ὀλιγότερο ἐπίπονη.

Οἱ νέοι αὐτοὶ ἕνα ἐκυνηγοῦσαν στό βίό τους : τὴν Ἀλήθεια, καὶ ὁδηγὸ γιὰ τὴν Ἀλήθεια δὲν ἐγνώριζαν ἄλλην ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμη. Ἡ ἀμάθεια, τὸ σκότος, τὸ ψεῦδος, ἦσαν λέξεις καὶ πράγματα ποῦ τοὺς ἐνέπνεαν μιὰ μεγάλη ἀπέχθεια.

Παιδιὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποῦ ζητοῦσε «περισσότερο φῶς», θὰ ἐφοικίαζαν ἐὰν ἄκουαν νὰ γίνεται λόγος περὶ ἀσιατικῶν τάσεων, περὶ ἀνατολίτικης σοφίας, περὶ μεσαιωνικῶν ἀντιλήψεων. Ἡ νεότης ἐνεῖνη ἔβαινε γὰρ εὐθείαν πρὸς τὸ φῶς καὶ δὴ τὸ ἐλληνικόν, περιφρονόντας κάθε τι τὸ μὴ ἑλληνικό. Καὶ εἶχε μεγαλώσει καὶ ἀναπτύχθῃ μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνη στὴ Δύναμι τοῦ Λογικοῦ. Ὁ μυστικισμὸς γι' αὐτὴν ἦταν ἕνα ὑπόλειμμα τοῦ παρελθόντος. Ἡ γέννημα τῆς ἀνατροπῆς, ποῦ ἀρχοῦσε μιὰ μὲ μέθοδο καμωμένη προσπάθεια τοῦ Λογικοῦ γιὰ νὰ τὸν ἐξαλείψει.

Ἡ λατρεία τῆς ἐποχῆς ; Ἀλλ' ἦταν ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὄχι εἰδῶλα ἐξωτικά, ποῦ κατήντησαν πλέον εἰδηεῖσα γωγῆς.

Κάθε άτομο τότε ἐγύρευε τὴ λύση ἐνὸς προβλήματος, γιὰ νὰ κορέσει τὴν περιέργειά του καὶ κανονίσει τὴν ζωὴ του. «Φιλοσοφία, θανάτου μελέτη» — «φιλοσοφία μελέτη ζωῆς». — Σὲ κάθε νέο τότε ἐκρύπτετο καὶ ἕνας φιλόσοφος. Ἡ ἀστασία, ἡ ἀβουλία δὲν ἐκυριαρχοῦσαν τὰ πνεύματα. Εἶχαν ὅλοι ἀρχὰς σταθεράς, οἱ ἀγῦρτες δὲν εἶχαν πέρασι. Ὑπῆρχαν βέβαια καὶ τότε ἀγῦρτες τῆς σκέψης καὶ σοφισταὶ μὲ τὴν κακὴ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Ἄλλ' ἐχρησίμευσαν μόνο γιὰ τὴν ποικιλίᾳ. Ὁ κόσμος ἤξευρε νὰ προφυλάσσεται ἀπ' αὐτούς. Ἐνῶ σήμερα οἱ ἀγῦρται κυβερνοῦν, καθοδηγοῦν. Ἀκόμη λίγο καὶ θὰ δοῦμε καὶ θαυματουργούς.

Ὅπως ὁ ποιητὴς Φερνάξης τοῦ Καθάφη, ἔτσι κάθε ἄνθρωπος σκεπτόμενος ζοῦσε τότε μὲ μιὰ «ποιητικὴ ἰδέα» δηλ. μὲ τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς σκέψης του. Ὅπως ὁ Φερνάξης, δημιουργοῦσε τὸν Δαρεῖο, ἔτσι κάθε ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς ἐπροσπαθοῦσε νὰ «δημιουργήσῃ τὸν ἴδιον ἑαυτό του».

Καὶ ὅπως τὸν Φερνάξη, τὴ στιγμὴ ποῦ ὁ θρίαμβός του ἦταν ἐγγύς, τὴν ὥρα ποῦ τὸ ἔργο του ἐπλησίαζε νὰ περατωθεῖ, ἐξωτερικὰ γεγονότα ἀνησύχησαν, τὸ ἴδιο ἢ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ ἀφήρεσε τὴν ὥραία προτιμότερη αἴσθησιν τῆς ζωῆς, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀλλά, καθὼς γιὰ τὸν Φερνάξη — παρ' ὅλους τοὺς μεταπολεμικοὺς κλυδωνισμοὺς καὶ ἀηδίες, ἢ «ποιητικὴ ἰδέα πάει κ' ἔρχεται». Ὅσοι εἶχαν γιὰ ἰδεῶδες τοῦ βίου τὴν «δημιουργίαν» (Δαρεῖος, διάπλασις τοῦ ἑαυτοῦ), δὲν μποροῦν παρὰ νὰ ἐξακολογήθουν ἐπιδιώκοντες τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἰδεώδους των. Ἀδιάφορο ἂν ζοῦν σὲ μιὰν ἐποχὴ, σὰν τὴν τωρινή, ὅπου ὅλες ἢ ψεύτικες ἀξίες ἔχουν πέρασι καὶ περιφρονοῦνται ἢ ἀληθινές· ἀδιάφορο:

«ἢ ποιητικὴ ἰδέα πάει κ' ἔρχεται»